3-tema. Erli-zayıplılardıń jeke hám múliklik huqıqları hám minnetlemeleri

3-tema / 16 · 1-semestr

MAZMUNI

1. Bap
2. Qısqasha juwmaq
3. Kazuslar (IRAC)
4. Test
5. Glossariy
6. Xronologiya
7. Mind-map
8. Túsindiriw hám sxema
9. Derekler

Bap

Shańaraq nızamshılıǵında er-hayaldıń shaxsiy hám múliklik huqıq hámde minnetlemeleri eń áhmiyetli huqıqıy institutlardıń biri esaplanadı. Neke dúziliwi menen er-hayal arasında ózine tán huqıqıy qatnaslar júzege keledi. Bul sabaqta biz er hám hayaldıń shańaraqtaǵı teń huqıqlılıǵı, olardıń familiya, kásip hám jasaw ornın erkin tańlaw sıyaqlı shaxsiy múliklik emes huqıqların úyrenemiz. Sonday-aq, sabaq dawamında er-hayaldıń múliklik qatnasları, sonıń ishinde, mal-múliktiń nızamlı hám shártnamalıq huqıqıy rejimleri jikilep analiz etiledi. Ulıwma birgeliktegi múlikti biylew, bólek múlik túsinigi, neke shártnamasınıń ózine tán ózgeshelikleri hámde múlikti bóliwde úleslerdi anıqlaw tártibi kórip shıǵıladı. Ayrıqsha itibar erjetpegen balalar máplerińiń ústinligine hám olardıń huqıqları kepilliklerine qaratıladı. Bul bilimler keleshekte shańaraqlıq dawlardı durıs sheshiw hám huqıqıy másláhát beriw kónlikpelerin qáliplestiriw ushın bekkem tiykar bolıp xızmet etedi.

QISQASHA

- 1 jıl — Kóshpes múlikti razılıqsız satqanda pitimdi haqıyqıy emes dep tabıwdı talap qılıw múddeti (Shańaraq kodeksi, 24-statya)
- 3 jıl — Múlikti bóliw haqqındaǵı talaplarǵa salıstırǵanda dawa múddeti (Shańaraq kodeksi, 27-statya)
- 267,1 mıń — 2025-jılda dizimge alınǵan jańa nekeler sanı (Milliy statistika komiteti)

3.1 Er-hayaldıń shaxsiy múliklik emes huqıqları hám shańaraqtaǵı teńligi

Neke puqaralıq hal-aktlerin jazıw (FHDYO) organlarında dizimge alınǵan waqıttan baslap er-hayal arasında shaxsiy hám múliklik huqıq hámde minnetlemeler júzege keledi (Shańaraq kodeksi, 18-statya). Shaxsiy múliklik emes huqıqlar — bul tuwrıdan-tuwrı shaxstıń ózi menen baylanıslı bolǵan, ekonomikalıq mazmunǵa iye bolmaǵan huqıqlar. Shańaraq nızamshılıǵınıń eń tiykarǵı principlerinen biri bul — er

hám hayaldıń shańaraqta teń huqıqlarǵa iye ekenligi hám teń minnetlemelerdi óz moynına alıwı bolıp tabıladı (Shańaraq kodeksi, 19-statya). Bul qağıyda shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan qorǵaw hám ıqtıyarlı razılıq principlerine tiykarlanadı. Shańaraqtıń tiykarǵı dáramatın tabıw yamasa materiallıq támiynattı óz moynına alıw ekinshi táreptiń shaxsiy qararlarına veto qoyıw huqıqın bermeydi. Faraz eteyik, er shańaraqtıń birden-bir bağıwshısı bolsa da, ol hayalınıń huqıqların sheklep almaydı. Shańaraq qatnaslarında hár qanday ústinlikke umtılıw nızamǵa qayshı.

- Neke dizimge alınǵan waqıttan baslap er-hayallıq huqıq hám minnetlemeler júzege keledi (Shańaraq kodeksi, 18-statya).
- Er hám hayal shańaraqta tolıq teń huqıq hám minnetlemelerge iye (Shańaraq kodeksi, 19-statya).

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Shańaraqtıń tiykarǵı dáramatın tabıw shaxsiy qararlarǵa veto huqıqın bermeydi. Teńlik principi barlıq jağdaylarda ústin turadı.

3.2 Er-hayaldıń familiya tańlaw huqıqı

Neke dúziw waqtında er hám hayal óz qálewi menen eriniń yamasa hayalınıń familiyasın ulıwma familiya etip tańlawı yamasa olardıń hár biri nekegeshe bolǵan óz familiyasın saqlap qalıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 20-statya). Bul huqıq shaxstıń ózine tánligin hám ıqtıyarlı razılığın támiyinleydi. Er hám hayaldan biriniń óz familiyasın ózgerttiwi ekinshisiniń de familiyası ózgeriwin keltirip shıǵarmaydı. Mısalı, neke dúzilip atırǵanda Anvar hám Malika óz familiyalarında qalıwǵa qarar qıldı. Keyinirek Anvar óz familiyasın ózgertse, bul Malikanıń familiyası avtomatikalıq túrde ózgeriwin ańlatpaydı. Bul qağıyda shaxsiy huqıqlardıń tolıq ǵárezsizligin kepillikleydi hám hár bir shaxstıń óz identitetin saqlap qalıwına xızmet etedi.

- Er-hayal ulıwma familiya tańlawı yamasa óz familiyasında qalıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 20-statya).
- Biriniń familiyasın ózgerttiwi ekinshisine tásir etpeydi (Shańaraq kodeksi, 20-statya).

> **IMTIXAN USHIN**
> Familiya tańlaw huqıqı shaxsiy múliklik emes huqıq bolıp, onı neke shártnaması menen de sheklep bolmaydı.

3.3 Kásip, jasaw ornın tańlaw hám shańaraqlıq máselelerdi sheshiw

Er hám hayaldıń hár biri shuǵıllanıw túri, kásip hám turıw hámde jasaw ornın tańlawda erkin esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 22-statya). Hesh kim ómirlik joldasın belgili bir kásipte islewge yamasa islemewge májbúrley almaydı. Sonday-aq, balalar tárbiyası hám shańaraqlıq turmıstıń basqa máselelerin er hám hayal birgelikte sheshedi (Shańaraq kodeksi, 21-statya). Bul processte bala máplerıniń ústinligi támiyinleniwi shárt. Mısalı, shańaraq basqa qalaǵa kóship ótiwdi rejelestirse, bul másele er hám hayal arasında ózara kelisim tiykarında, balanıń tálim alıw hám rawajlanıw máplerin esapqa alǵan halda sheshiliwi kerek. Eger kelispewshilik júzege kelse, bul shaxsiy erkinlikti sheklewge alıp kelmewi tiyis. Hár bir qarar ózara húrmet hám ıqtıyarlı razılıq tiykarında qabıl etiliwi shańaraq bekkemliginiń girewi bolıp tabıladı.

- Kásip, shuǵıllanıw hám jasaw ornın tańlaw erkin (Shańaraq kodeksi, 22-statya).
- Balalar tárbiyası hám shańaraq máseleleri birgelikte sheshiledi (Shańaraq kodeksi, 21-statya).

JIYI USHIRASATUǴIN QÁTELIK

Hayaldıń islewine eriniń ruxsatı kerek degen túsinik nızamshılıqqa tolıq qayshı. Hár kim kásip tańlawda erkin.

3.4 Er-hayal mal-múlikiniń nızamlı huqıqıy rejimi

Er hám hayaldıń neke dawamında arttırǵan mal-múlikleri, eger nızam yamasa neke shártnamasında basqasha jaǵday kórsetilmegen bolsa, olardıń birgeliktegi ulıwma múlki esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 23-statya). Ulıwma múlikke is haqı, isbilermenlikten alınǵan dáramatlar, pensiya hám napaqalar kiredi. Mal-múlik kimniń atına rásmiylestirilgenine qaramastan, ol ulıwma esaplanadı. Er hám hayaldan biri úy-rozaǵar isleri, balalardı kútiw menen bánt bolǵan yamasa dálilli sebeplerge kóre ǵárezsiz dáramatqa iye bolmaǵan jaǵdayda da, ol ulıwma mal-múlikke salıstırǵanda teń huqıqqa iye boladı. Miynettiń shańaraqlıq áhmiyeti tek ǵana pul tabıw menen ólshenbeydi. Bul qaǵıyda shańaraqta ekonomikalıq ádalattı támiyinlewge qaratılǵan bolıp, bir táreptiń basqası ústinen ekonomikalıq húkimranlıq qılıwına jol qoymaydı.

- Neke dawamında alınǵan múlik ulıwma birgeliktegi múlik bolıp tabıladı (Shańaraq kodeksi, 23-statya).
- Bala kútiwi menen bánt bolǵan ómirlik joldası da múlikte teń huqıqqa iye (Shańaraq kodeksi, 23-statya).

IS PENEN BAYLANIS

Faraz eteyik, kvartira eriniń aylıq is haqısı esabınan alınıp, onıń atına rásmiylestirilgen. Hayal bul dáwirde bala kútiwi menen bánt bolǵan. Nızamǵa kóre, bul kvartira baribir olardıń ulıwma birgeliktegi múlki esaplanadı.

3.5 Ulıwma birgeliktegi múlikti biylew

Er hám hayal olardıń birgeliktegi ulıwma múlki bolǵan mal-múlikke iyelik qılıw, onnan paydalanıw hám onı biylewde teń huqıqlarǵa iye. Er hám hayaldan biriniń ulıwma mal-múlikti biylewi menen baylanıslı pitim dúzilgende, bul háreket ekinshisiniń razılığına kóre ámelge asırılıp atırǵanlığın ańlatadı. Buǵan huqıqtanıwshılıqta razılıq prezumpciyası delinedi. Biraq, er (hayal) óziniń atına rásmiylestirgen ulıwma kóshpes mal-múlikti biylew boyınsha pitim dúziwi ushın hayal (er)dıń notarial tártipte tastıyıqlanǵan razılığın alıwı tiyis (Shańaraq kodeksi, 24-statya). Eger bunday razılıq alınbasa, huqıqı buzılǵan tárep pitim ámelge asırılǵanlığın bilgen yamasa biliwi tiyis bolǵan kúnnen baslap bir jıl dawamında bul pitimdi sud tártibinde haqıyqıy emes dep tabıwdı talap qılıwǵa haqılı. Bul mexanizm shańaraq aǵzaların jasırın hám shańaraq máplerine qayshı bolǵan pitimlerden qorǵaydı.

- Ulıwma múlikti biylewde razılıq prezumpciyası ámel qıladı (Shańaraq kodeksi, 24-statya).
- Kóshpes múlikti satıw ushın notarial tastıyıqlanǵan razılıq shárt (Shańaraq kodeksi, 24-statya).

IMTIXAN USHIN

Notarial razılıq alınbaǵan jaǵdayda, pitimdi sud tártibinde haqıyqıy emes dep tabıw talabı ushın dawa múddeti bir jıldı quraydı.

3.6 Er-hayaldıń hár birine tiyisli bólek múlik

Er hám hayaldıń nekegeshe ózine tiyisli bolǵan mal-múlki, sonday-aq neke dawamında sawǵa, miyras retinde yamasa basqa biypul pitimler tiykarında alǵan mal-múlki olardıń hár biriniń óz múlki esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 25-statya). Sonday-aq, qımbat bahalı buyımlar hám zergerlik buyımlarınan basqa shaxsiy paydalanıwdaǵı buyımlar (kiyim-kenshek, ayaq kiyim), gárshi ulıwma qarjı esabına alınǵan bolsa da, jeke múlik sanaladı (Shańaraq kodeksi, 26-statya). Biraq, eger neke dawamında er-hayaldıń ulıwma múlki yamasa miynetleri esabına bólek múliktiń qunı talay artıwına alıp kelgen qarjılar (kapital ońlaw, qayta quriw, qayta úskenelew) qosılǵanı anıqlansa, bul múlik sud tárepinen birgeliktegi múlik dep tabılıwı múmkin. Mısalı, hayalına miyras qalǵan qorǵanǵa er-hayaldıń ulıwma qarjıları esabınan ekinshi qabat qurılsa, er bul múlikti ulıwma dep tabıwdı talap qılıwǵa haqılı. Ápiwayı kosmetikalıq ońlaw bolsa múlik rejimin ózgertpeydi.

- Nekegeshe alınǵan, sawǵa hám miyras etilgen múlik bólek múlik bolıp tabıladı (Shańaraq kodeksi, 25-statya).
- Shaxsiy paydalanıwdaǵı buyımlar jeke múlik esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 26-statya).
- Kapital ońlaw nátiyjesinde qunı artqan bólek múlik ulıwma dep tabılıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 25-statya).

> **SALISTIRIŃ**
> Miyras etip alınǵan úy (bólek múlik) hám neke dawamında satıp alınǵan avtomobil (ulıwma múlik) arasındaǵı parıqtı unıtpań. Múliktiń kelip shıǵıw deregi sheshiwshi áhmiyetke iye.

3.7 Neke shártnaması: forması, mazmunı hám sheklewler

Nekelesiwshi shaxslardıń yamasa er hám hayaldıń nekede bolǵan dáwirinde hám (yamasa) nekeden ajıratılǵan jaǵdayda olardıń múliklik huqıq hámde minnetlemelerin belgilewshi kelisimi neke shártnaması dep esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 29-statya). Ol jazbasha formada dúziliwi hám notarial tártipte tastıyıqlanıwı tiyis (Shańaraq kodeksi, 30-statya). Neke shártnaması arqalı er-hayal nızamda belgilengen ulıwma múlik rejimin ózgertiwi, múliktiń ayırım túrlerine salıstırǵanda úlesli yamasa bólek iyelik qılıw tártibin ornatıwı múmkin. Biraq neke shártnaması er-hayaldıń huqıq hám mámile uqıplılıǵın, sudqa múrájáát qılıw huqıqın sheklep almaydı. Sonday-aq, ol shaxsiy múliklik emes qatnaslardı, balalarǵa salıstırǵanda huqıq hám minnetlemelerdi tártipke sala almaydı (Shańaraq kodeksi, 31-statya). Bul sheklewler insan huqıqları hám bala máplerin qorǵawǵa xızmet etedi.

- Neke shártnaması jazbasha formada dúziledi hám notarial tastıyıqlanadı (Shańaraq kodeksi, 30-statya).
- Tek ǵana múliklik huqıq hám minnetlemelerdi tártipke saladı (Shańaraq kodeksi, 29-statya).
- Balalarǵa tiyisli huqıqlardı hám shaxsiy múliklik emes qatnaslardı belgiley almaydı (Shańaraq kodeksi, 31-statya).

> **JIYI USHIRASATUǴIN QÁTELIK**
> Neke shártnamasında balalardıń kim menen jasawın yamasa er-hayaldıń kásip tańlawın belgilep bolmaydı. Bul shártler óz-ózinen haqıyqıy emes dep tabıladı.

3.8 Neke shártnamasın ózgertiw, biykar qılıw hám haqıyqıy emesligi

Neke shártnaması er-hayaldıń kelisimi menen qálegen waqıtta ózgertiliwi yamasa biykar qılınıwı múmkin. Neke shártnaması qanday formada dúzilgen bolsa, onıń ózgertiliwi yamasa biykar qılınıwı da sonday formada, yaǵnıy jazbasha hám notarial tártipte ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 32-statya). Neke shártnamasın orınlawdan bir tárepleme bas tartıwǵa jol qoyılmaydı. Eger shártler er yamasa hayaldan birin júdá qolaysız jaǵdayǵa túsirip qoysa yamasa shańaraq haqqındaǵı nızamshılıq normalarına qayshı kelse, sud er-hayaldan biriniń talabına tiykarlanıp neke shártnamasın tolıq yamasa ishinara haqıyqıy emes dep tabıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 33-statya). Sonday-aq, er (hayal) neke shártnamasın dúzip atırǵanı, onı ózgertip atırǵanı yamasa biykar qılıp atırǵanı haqqında óz kreditorın xabardar qılıwı shárt (Shańaraq kodeksi, 35-statya).

- Shártnamanı ózgertiw hám biykar qılıw notarial tártipte ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 32-statya).
- Bir tárepleme bas tartıwǵa jol qoyılmaydı (Shańaraq kodeksi, 32-statya).
- Júdá qolaysız jaǵdayǵa túsiriwshi shártler sud arqalı haqıyqıy emes dep tabılıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 33-statya).

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Kreditorlardı eskertiw minnetlemesi úshinshi shaxslardıń múliklik máplerin qorǵaw ushın áhmiyetli kepillik bolıp tabıladı.

3.9 Ulıwma mal-múlikti bóliw hám úleslerdi anıqlaw

Er-hayaldıń ulıwma mal-múlikin bóliw olardıń kelisimi tiykarında yamasa daw tuwılǵanda sud tártibinde ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 27-statya). Ádette, múlikti bóliwde er hám hayaldıń úlesleri teń boladı (Shańaraq kodeksi, 28-statya). Biraq, sud erjetpegen balalar máplerinen hám (yamasa) er-hayaldan biriniń itibarǵa ılayıq mápin esapqa alıp, úlesler teńliginen sheginiwge haqılı. Mısalı, eger er dálilsiz sebeplerge kóre dáramat almaǵan bolsa yamasa ulıwma mal-múlikti shańaraq máplerine zıyan jetkizgen halda jumsagan bolsa, onıń úlesi kemeytiliwi múmkin. Er (hayal)ǵa oǵan tiyisli úlesten artıq qunǵa iye bolǵan mal-múlik beriletuǵın jaǵdaylarda, hayal (er)ǵa tiyisli pul yamasa basqa kompensaciya belgileniwi múmkin. Nekeden ajırasqan er hám hayaldıń ulıwma mal-múlikti bóliw haqqındaǵı talaplarına salıstırǵanda úsh jıllıq dawa múddeti qollanıladı.

- Múlikti bóliwde er hám hayaldıń úlesleri ádette teń boladı (Shańaraq kodeksi, 28-statya).
- Sud málim jaǵdaylarda úlesler teńliginen sheginiwi múmkin (Shańaraq kodeksi, 28-statya).
- Múlikti bóliw boyınsha dawa múddeti úsh jıl (Shańaraq kodeksi, 27-statya).

> **IS PENEN BAYLANIS**
> Eger múlikti bóliwde hayalǵa avtomobil hám kvartira berilse, onıń qunı eriniń úlesinen asıp ketse, hayal erge qun parıqın pul kórinisinde kompensaciya qılıwı kerek.

3.10 Erjetpegen balalar huqıqlarınıń kepillikleri hám qarız minnetlemeleri

Múlikti bóliw processinde erjetpegen balalar mápleriniń ústinligi qatań támiyinlenedi. Erjetpegen balalar mútájligin qandırıw ushın alınǵan buyımlar (kiyim-kenshek, mektep úskeneleri, muzıka ásbapları) bólinbeydi hám balalar kim menen jasasa, oǵan kompensaciyasız beriledi (Shańaraq kodeksi, 27-statya). Sonday-aq, balalar atına qoyılǵan amanatlar tek ǵana balalarǵa tiyisli esaplanıp, er-hayal múlikin bóliwde itibarǵa alınbaydı. Qarız minnetlemelerine kelgende, er hám hayaldıń ulıwma qarızları olarǵa belgilengen úleslerge sáykes túrde bólistiriledi (Shańaraq kodeksi, 28-statya). Eger er (hayal)dıń minnetlemeleri boyınsha alınǵan barlıq zatlar shańaraq mútájlikleri ushın jumsalǵanlıǵı sud tárepinen anıqlansa, óndiriw ulıwma mal-múlikke qaratıladı (Shańaraq kodeksi, 34-statya). Bul qaǵıydalar balalardı úlkenler arasındaǵı múliklik dawlardıń unamsız aqıbetlerinen qorǵaydı.

- Balalar mútájligi ushın alınǵan buyımlar bólinbeydi (Shańaraq kodeksi, 27-statya).
- Balalar atına qoyılǵan amanatlar múlikti bóliwde esapqa alınbaydı (Shańaraq kodeksi, 27-statya).
- Ulıwma qarızlar úleslerge sáykes bólistiriledi (Shańaraq kodeksi, 28-statya).

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Múlikti bóliwde erjetpegen balalar mápleriniń ústinligi támiyinlenedi. Balaǵa tiyisli buyımlar hám amanatlar ata-ana arasında bólistirilmeydi.

TIYKARǴI JUWMAQLAR

1. Er hám hayal shańaraqta teń shaxsiy múliklik emes hám múliklik huqıqlarǵa iye.
2. Kásip, shuǵıllanıw hám jasaw ornın tańlaw hár bir ómirlik joldasınıń tolıq shaxsiy huqıqı bolıp tabıladı.
3. Neke dawamında arttırılǵan mal-múlik, gárshi bir tárep islemegen bolsa da, ulıwma birgeliktegi múlik sanaladı.
4. Kóshpes múlikti biylew ushın ekinshi táreptiń notarial tastıyıqlanǵan razılıǵı talap etiledi.
5. Miyras hám sawǵa retinde alınǵan múlik, sonday-aq shaxsiy buyımlar er-hayaldıń bólek múlki esaplanadı.
6. Neke shártnaması tek ǵana múliklik qatnaslardı tártipke saladı hám notarial tastıyıqlanıwı shárt.
7. Múlikti bóliwde balalar mútájligi ushın alınǵan buyımlar hám olardıń atındaǵı amanatlar bólinbeydi.

Qısqasha juwmaq

Shańaraq huqıqında er-hayaldıń shaxsiy hám múliklik qatnasları qatań tártipke salınǵan. Neke dizimge alınıwı menen er-hayal arasında teńlikke tiykarlanǵan huqıq hám minnetlemeler payda boladı. Shaxsiy múliklik emes huqıqlarǵa familiya, kásip hám jasaw ornın erkin tańlaw, sonday-aq, shańaraqlıq máselelerdi birgelikte sheshiw kiredi. Múliklik qatnaslar nızamlı hám shártnamalıq rejimge bólinedi. Nızamlı rejimge kóre, neke dawamında arttırılǵan barlıq mal-múlik ulıwma birgeliktegi múlik esaplanadı. Úy-rozaǵar isleri yamasa bala kútiwi menen bánt bolǵan tárep te múlikte teń huqıqqa iye. Nekegeshe bolǵan, sawǵa etilgen yamasa miyrasqa qalǵan múlik bolsa bólek múlik bolıp tabıladı. Neke shártnaması arqalı er-hayal óz múliklik huqıqların ózgertiwi múmkin, biraq bul shártnama shaxsiy múliklik emes huqıqlardı yamasa balalar

máplerin sheklep almaydı. Múlikti bóliw processinde erjetpegen balalar mápleri ústin áhmiyetke iye boladı, olardıń mútájlikleri ushın alınǵan buyımlar bólinbeydi. Bul qaǵıydalar shańaraqta ádalattı, ıqtıyarlı razılıqtı hám dawlardıń civilizaciyalasqan halda sheshiliwin támiyinleydi.

TIYKARǴI PRINCIPLER

1. Er hám hayaldıń shańaraqta tolıq teń huqıqlılıǵı.
2. Shaxsiy múliklik emes huqıqlardıń qol qatılmaslıǵı hám erkinligi.
3. Neke dawamında arttırılǵan múliktiń ulıwma birgeliktegi múlik ekenligi.
4. Bala kútiwi hám úy miyneti múlik huqıqın saqlap qalıwı.
5. Ulıwma kóshpes múlikti biylewde notarial razılıq prezumpciyası.
6. Erjetpegen balalar mápleriniń ústinligi.
7. Neke shártnamasında shaxsiy huqıqlardı sheklewge jol qoyılmaslıǵı.

> **TIYKARǴI TERMINLER**
> Shaxsiy múliklik emes huqıqlar · Ulıwma birgeliktegi múlik · Bólek múlik · Nızamlı huqıqıy rejim · Shártnamalıq huqıqıy rejim · Neke shártnaması · Razılıq prezumpciyası · Notarial tastıyıqlanǵan razılıq · Dawa múddeti · Kompensaciya

IMTIXANǴA TAYARLIQ

- Er-hayaldıń shaxsiy múliklik emes huqıqları nelerden ibarat?
- Bala kútiwi menen bánt bolıp islemegen hayal ulıwma múlikten úles alıwǵa haqılı ma?
- Nekegeshe alınǵan múlik qanday jaǵdaylarda ulıwma múlik dep tabılıwı múmkin?
- Er-hayaldıń ulıwma kóshpes múlikin satıw tártibi qanday?
- Neke shártnamasına qanday shártlerdi kirgiziw qadaǵan etiledi?
- Múlikti bóliwde erjetpegen balalardıń huqıqları qanday kepilliklenedi?
- Er-hayaldıń qarız minnetlemeleri múlikti bóliwde qanday bólistiriledi?

Kazuslar (IRAC)

1-kazus · Bir tárep atına alınǵan ipoteka úyi

> **FAKTLER**
> Neke dáwirinde Umid atına ipoteka krediti tiykarında kvartira alındı. Baslanǵısh tólemniń bir bólegi Umidke nekeden aldın tiyisli bolǵan avtomashinanı satıwdan túsken qarjı menen, qalǵan bólegi bolsa erli-zayıplılardıń jıynalǵan pulınan tólendi. Hayalı Gulruh eki perzentin baqqanı sebepli islemegen. Ajırasıw waqtında Umid kvartira da, kredit te tek óz atında ekenin kórsetip, Gulruhtıń úlesin biykarladı. Bank bolsa kredit shártnaması sudta onıń qatnasıwısız ózgertiliwine qarsı shıqtı.

> **MÁSELE**

Kvartiranıń huqıqıy rejimin anıqlaw, kredit minnetlemesin bóliw hám sud arqalı úleslerdi belgilew máseleleri.

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 23-statyasına bola, er hám hayaldıń neke dawamında arttırǵan mal-múlkleri, sonday-aq neke dizimge alınǵanǵa shekem bolajaq erli-zayıplılardıń ulıwma qarjıları esabına alınǵan mal-múlkleri, eger nızam yamasa neke shártnamasında basqasha jaǵday kórsetilmegen bolsa, olardıń birgeliktegi ulıwma múlki esaplanadı. Er hám hayaldan biri úy-tirishilik islerin júrgiziw, balalardı baǵıw menen bánt bolǵan yamasa basqa da úzirliklı sebeplerge kóre ǵárezsiz is haqı hám basqa dáramatqa iye bolmaǵan jaǵdayda da olar ulıwma mal-múlkke salıstırǵanda teń huqıqqa iye boladı. Sonıń menen birge, 25-statyaǵa tiykar, er hám hayaldıń nekege shekem ózine tiyisli bolǵan mal-múlki olardan hár biriniń óz múlki esaplanadı. 28-statyaǵa muwapıq, ulıwma mal-múlkni bóliwde er hám hayaldıń ulıwma qarızları olarǵa belgilengen úleslerge sáykes túrde hár ekewi ortasında bólistiriledi.

ANALIZ

1) Kvartiranıń huqıqıy rejimin belgilewde baslanǵısh tólemniń Umidke nekeden aldın tiyisli bolǵan avtomashinanı satıwdan túsken bólegi onıń ayrıqsha múlki esaplanadı. Qalǵan bólegi erli-zayıplılardıń jıynalǵan pulınan tólengeni ushın kvartiranıń bul bólegi ulıwma birgeliktegi múlk rejimine túsedi. Gulruhtıń eki perzentin baqqanı sebepli islemegeni hám ǵárezsiz dáramatqa iye bolmaǵanı onıń ulıwma múlktegi teń úleske bolǵan huqıqın biykar etpeydi. Shańaraq kodeksiniń 23-statyası úy-tirishilik isleri hám bala baǵıw menen bánt bolǵan turmıslasınıń múlkiy huqıqların qatań qorǵaydı.
2) Kvartiraǵa bolǵan huqıqtı bóliw múlkiy huqıqtıańlatadı, bank aldındaǵı kredit minnetlemesin ózgertiw bolsa minnetleme huqıqına kiredi. Kvartira sud arqalı bóliniwi menen bank aldındaǵı qarız shártnaması avtomatikalıq túrde ózgermeydi. Banktiń qatnasıwısız kredit shártnamasına ózgeris kirgiziw múmkin emes, sebebi bul kreditordıń huqıqlarına tásir etedi. Shańaraq kodeksiniń 34-statyasına bola, erli-zayıplılardıń ulıwma minnetlemeleri boyınsha haq óndiriw olardıń ulıwma mal-múlkine qaratıladı, sonlıqtan bank qarızdı bóliwde úshinshi shaxs sıpatında tartılıwı shárt.
3) Sud úleslerdi anıqlawda avtomashina satılǵanın, pul bankke kirgizilgenin tastıyıqlawshı hújjetlerdi, neke dáwirindegi ulıwma dáramatlar muǵdarın hám qaldıq qarızdı tastıyıqlawshı bank maǵlıwmatnamaların talap etiwi kerek. Sonday-aq, itimal etilgen kompensaciya máselesin sheshiw ushın kvartiranıń aǵımdaǵı bazar bahası anıqlanıwı tiyis. Eger kvartira Umidte qalsa, ol Gulruhqa onıń úlesine sáykes kompensaciya tólewi hám qalǵan kreditti ózi tólewi múmkin.

JUWMAQ

Kvartira aralas huqıqıy rejimge iye bolıp, Umidtiń shaxsiy qarjısı shegerip taslanǵannan soń, qalǵan bólegi erli-zayıplılar ortasında teń bólinedi. Gulruh bala baǵıw sebepli islemegen bolsa da, úleske tolıq haqılı. Qarızdı bóliwde banktiń mápleri esapqa alınıwı hám minnetlemeler úleslerge sáykes bólistiriliwi shárt.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Kvartiranıń huqıqıy rejimin belgilewde nekege shekemgi qarjı, ulıwma qarjı hám bala baǵıw menen bántlik qanday bahalanadı?

2. Kvartiraǵa bolǵan huqıqtı bóliw menen bank aldındaǵı kredit minnetlemesin ózgertiw ortasında qanday ayırmashılıq bar?

3. Sud úlesler, qaldıq qarız hám itimal etilgen kompensaciya máselelerin sheshiw ushın qanday dálillerdi talap etiwi kerek?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

2-kazus · Neke shártnamasındaǵı shaxsiy sheklewler

FAKTLER

Dilshod hám Mohira notarial tastıyıqlanǵan neke shártnamasın dúzdi. Onda neke dáwirinde alınatuǵın mal-múlk Dilshodqa tiyisli bolıwı, Mohira onıń jazba ruxsatısız islemewi, ajırasqanda bolsa balalar qanday jaǵdayda da ákesi menen qalıwı belgilendi. Sonday-aq, Mohiranıń shártnamanı sudta dawlaw huqıqınan waz keshiwi haqqında shárt kirgizildi. Úsh jıldan keyin Mohira usı shártlerdi dawladı. Dilshod notarial tastıyıqlaw shártnamanıń barlıq bántlerin nızamlı etedi, dep esapladı.

MÁSELE

Neke shártnamasına shaxsiy múlkiy emes qatnasıqlardı, balalardıń jasaw ornın hám sudqa múrájáát etiw huqıqın sheklewshi shártlerdi kirgiziwdiń nızamlılıǵı máseleleri.

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 29-statyasına bola, nekeleniwshi shaxslardıń yamasa er hám hayaldıń nekede bolǵan dáwirinde olardıń múlkiy huqıq hámde minnetlemelerin belgilewshi kelisimi neke shártnaması dep esaplanadı. 31-statyaǵa muwapıq, er hám hayal neke shártnamasında ózara maddiy támiynat beriw, shańaraq qárejetlerin kóteriw hám múlkiy qatnasıqlarǵa tiyisli basqa qaǵıydalardı kirgiziwge haqılı. Biraq, nızamshılıq qatań sheklewlerdi de belgilegen: neke shártnaması erli-zayıplılardıń óz huqıqların qorǵaw ushın sudqa múrájáát etiw huqıqların sheklewdi, erli-zayıplılar ortasındaǵı shaxsiy múlkiy emes qatnasıqlardı, balalarǵa salıstırǵanda bolǵan huqıq hám minnetlemelerdi tártipke salıwdı, sonday-aq, er hám hayaldan birin júdá qolaysız jaǵdayǵa túsirip qoyıwshı yamasa shańaraq haqqındaǵı nızamshılıq normalarına qayshı keliwshi basqa shártlerdi názerde tuta almaydı. 33-statyaǵa tiykar, usı talaplarǵa qayshı keliwshi shártler sud tárepinen tolıq yamasa ishinara haqıyqıy emes dep tabılıwı múmkin.

ANALIZ

1) Neke shártnamasında shaxsiy qatnasıqlar (máselen, hayaldıń eriniń jazba ruxsatısız islemewi), balalardıń jasaw ornı (qanday jaǵdayda da ákesi menen qalıwı) hám sudqa múrájáát etiw huqıqın tártipke salıw qatań qadaǵan etiledi. Shańaraq kodeksiniń 31-statyası bunday shártlerdi kirgiziwge ulıwma jol qoymaydı, sebebi olar insannıń konstituciyalıq huqıqlarına (miynet etiw huqıqı, sud arqalı qorǵanıw huqıqı) hám bala máplerıniń ústinligi principine tikkeley qayshı.
2) Múlktiń tek bir tárepke tiyisli bolıwı haqqındaǵı shárt shártnama erkinligi sheńberine kirse de, eger bul shárt ekinshi tárepti júdá qolaysız jaǵdayǵa túsirip qoysa, nızamǵa qayshı esaplanadı. Mohira neke dáwirinde arttırılatuǵın barlıq múlkten quruq qalıwı onı ekonomikalıq jaqtan qorǵawsız hám júdá qolaysız jaǵdayǵa túsiredi. Sud bul jaǵdaydı bahalawda múlkiy huqıqlardıń tolıq bir tárep (Dilshod) paydasına

sheshilgenine itibar qaratadı hám bul bántti ádalatsız dep tabadı.
3) Ayırım shártlerdiń haqıyqıy emesligi pútkil shártnamaǵa tásir etiwi yamasa ishinara haqıyqıy emes dep tabılıwı múmkin. Shańaraq kodeksiniń 33-statyasına bola, nızam talaplarına qayshı keliwshi shártler ishinara haqıyqıy emes dep tabıladı. Yaǵnıy shártnamanıń nızamǵa qayshı bolmaǵan basqa bólimleri óz kúshinde qalıwı múmkin, biraq shaxsiy sheklewler, balalarǵa tiyisli qaǵıydalar hám Mohiranı júdá qolaysız jaǵdayǵa túsiriwshi múlkiy bántler sud tárepinen sózsiz biykar etiledi.

JUWMAQ

Dilshod hám Mohira ortasındaǵı neke shártnamasınıń shaxsiy qatnasıqlar, balalar jasaw ornı hám sudqa múrájáát etiwdi sheklewshi bántleri óz-ózinen haqıyqıy emes. Barlıq múlkti tolıq bir tárepke qaldırıw shárti Mohiranı júdá qolaysız jaǵdayǵa túsirgeni sebepli sud tárepinen biykar etiliwi qatań belgilengen.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Neke shártnamasında shaxsiy qatnasıqlar, balalardıń jasaw ornı hám sudqa múrájáát etiw huqıqın tártipke salıw múmkin be?
2. Múlktiń tek bir tárepke tiyisli bolıwı haqqındaǵı shártti bahalawda shártnama erkinligi hám tárepti júdá qolaysız jaǵdayǵa túsiriw kriteryaları qanday qollanıladı?
3. Ayırım shártlerdiń haqıyqıy emesligi pútkil shártnamaǵa qanday tásir etiwi múmkin?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

3-kazus · Ruxsatsız satılǵan avtomashina hám qarız minnetlemesi

FAKTLER

Neke dáwirinde erli-zayıplılar ulıwma qarjıları esabınan jeńil avtomashina satıp aldı hám ol eriniń, yaǵnıy Botirdiń atına rásmiylestirildi. Avtomashinadan tiykarınan shańaraqlıq mútájlikler ushın paydalanıp kelingen. Birneshe jıl ótkennen soń, Botir hayalı Malikanıń razılığın almastan avtomashinanı óziniń jaqın dosına bazar bahasınan sál arzanraq narxta satıp jiberdi. Túsken puldı bolsa shańaraq mútájlikleri ushın emes, bálki tek óziniń shaxsiy mútájlikleri ushın, atap aytqanda, qımbat bahalı saat satıp alıwǵa jumsadı. Malika bul jaǵdaydan tosınnan xabar tapqannan soń, avtomashina olardıń ulıwma birgeliktegi múlki ekenligin atap ótip, aldı-sattı pitimin biykar etiwdi hám óz úlesin talap etti. Botir bolsa mashina tek onıń atında bolǵanı sebepli onı ǵárezsiz hám erkin biylewge tolıq haqılı ekenligin bildirdi.

MÁSELE

Ulıwma birgeliktegi múlk bolǵan kóshpeli buyımdı bir táreptiń ruxsatısız satıw pitiminiń nızamlılığı hám ekinshi táreptiń huqıqların qorǵaw.

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 24-statyasına bola, er hám hayal olardıń birgeliktegi ulıwma múlki bolǵan mal-múlkke iyelik etiw, onnan paydalanıw hám onı biylewde teń huqıqlarǵa iye. Er hám hayaldan biriniń ulıwma mal-múlkni biylewi menen baylanıslı pitim dúzilgende bul háreket basqasınıń razılığına kóre ámelge asırılıp atırǵanlığın ańlatadı. Erli-zayıplılardan biriniń ulıwma mal-múlkni biylew júzesinen ámelge

asırǵan pitimi basqasınıń bunǵa razılıǵı bolmaǵanlıǵı sebepligine bildirgen talabına tiykar hám tek pitimdi ámelge asırǵan úshinshi tárep er (hayal) razı emesligin aldınnan bilgeni yamasa biliwi tiyis bolǵanlıǵı dálillengen jaǵdaylarda sud tárepinen haqıyqıy emes dep tabılıwı múmkin. 28-statyaǵa tiykar, eger er hám hayaldan biri ulıwma mal-múlkni er yamasa hayaldıń erkine qayshı túrde hám shańaraq mápine sáykes bolmaǵan halda óz qálewine kóre jumsagan bolsa, onı bóliwde bul mal-múlk yamasa onıń qunı esapqa alınadı.

ANALIZ

1) Ulıwma múlkti biylewde nızam razılıq prezumpciyasın belgileydi. Yaǵnıy, Botir avtomashinanı satıp atırǵanda nızam názerde tutıwınsha, Malika bul háreketke razı dep faraz etiledi. Avtomashina kóshpeli múlk bolǵanı ushın onı satıwda notarial tastıyıqlanǵan razılıq talap etilmeydi (Shańaraq kodeksi, 24-statya). Biraq, bul prezumpciya ekinshi táreptiń haqıyqıy razılıǵı bolmaǵan jaǵdaylarda onı qorǵaw huqıqın biykarlamaydı.

2) Malika usı aldı-sattı pitimin sud arqalı haqıyqıy emes dep tabıwdı talap etiwge haqılı. Biraq bunıń ushın ol tek óziniń razı bolmaǵanlıǵın, bálki satıp alıwshı (Botirdiń dosı) Malikanıń qarsılıǵın aldınnan bilgenin yamasa biliwi tiyis bolǵanlıǵın dálillewi kerek. Eger satıp alıwshı insaplı bolsa hám erli-zayıplılar ortasındaǵı kelispewshilikti bilmegen bolsa, pitim biykar etilmeydi hám múlk satıp alıwshıda qaladı.

3) Eger pitim haqıyqıy emes dep tabılmasa da, Malika múlkti bóliwde óz huqıqların tolıq qorǵay aladı. Shańaraq kodeksiniń 28-statyasına tiykar, Botir ulıwma múlkti Malikanıń erkine qayshı túrde hám shańaraq mápine sáykes bolmaǵan halda (shaxsiy qımbat bahalı saat satıp alıw ushın) jumsaganı sebepli, múlkti bóliwde avtomashinanıń qunı ulıwma múlk quramına qosıp esaplanadı. Nátiyjede, Botirge tiyisli bolatuǵın basqa múlk úlesinen avtomashina qunınıń yarımı Malika paydasına shegeriledi.

JUWMAQ

Botirdiń mashina tek onıń atında bolǵanı ushın onı erkin biylewge tolıq haqılı ekenligi haqqındaǵı wájleri ulıwma tiykarsız. Malika pitimdi biykar qıldırıwı yamasa múlkti bóliw processinde avtomashina qunınıń yarımın kompensaciya sıpatında talap etip, óziniń buzılǵan múlkiy huqıqların tiklewi múmkin.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Ulıwma múlkti biylewde erli-zayıplılardıń razılıq prezumpciyası qanday isleydi?
2. Malika usı aldı-sattı pitimin sud arqalı haqıyqıy emes dep tabıwǵa haqılı ma hám bunıń ushın nelerdi dálillewi kerek?
3. Eger pitim biykar etilmese, múlkti bóliwde satılǵan avtomashina qunı qanday esapqa alınadı?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Test

JUWAP TAŃLANATUǴIN SORAWLAR

1. Erli-zayıplılardıń kásip hám shınıǵıw túrin tańlawına tiyisli durıs qaǵıyda qaysı?

- A. Hayal kásibin tek eriniń razılıǵı menen tańlaydı
- B. Kásipti shańaraq úlkenleri belgileydi
- C. Erli-zayıplılardıń hár biri kásip hám shınıǵıw túrin erkin tańlaydı
- D. Neke dúzilgende kásipti ózgertiw qadaǵan etiledi

> **DURIS: C**
> Shańaraq kodeksiniń 22-statyasına bola, er hám hayaldıń hár biri shınıǵıw túri, kásip hám jasaw ornın tańlawda erkin. Shańaraqta teń huqıqlılıq principi sebepli, hayaldıń kásip tańlawı eriniń yamasa shańaraq úlkenleriniń razılıǵına baylanıslı emes. Sonday-aq, neke dúzilgennen soń kásipti ózgertiw qadaǵan etilmeydi. Basqa variantlar nızamshılıqqa qayshı hám insan erkinligin shekleydi.

2. Neke dáwirinde ulıwma qarjılar esabına alınǵan mal-múlk, ulıwma qaǵıyda boyınsha, kimge tiyisli?

- A. Erli-zayıplılardıń ulıwma birgeliktegi múlkine
- B. Tek hújjette atı kórsetilgen shaxsqa
- C. Tek kóbirek dáramat alǵan tárepke
- D. Erli-zayıplılardıń ata-anasına

> **DURIS: A**
> Shańaraq kodeksiniń 23-statyasına tiykar, neke dáwirinde arttırılǵan mal-múlk, gárshi tek er yamasa hayaldan biriniń atına rásmiylestirilgen bolsa da, olardıń ulıwma birgeliktegi múlki esaplanadı. Hújjette tek bir adamnıń atı kórsetiliwi yamasa kóbirek dáramat tabıwı múlkti shaxsiy etip qoymaydı. Ata-ananıń bul múlkke qatnası joq.

3. Hayal neke dáwirinde balalardı baqqan hám ǵárezsiz dáramat almaǵan. Onıń ulıwma mal-múlkke huqıqı qanday?

- A. Tek eriniń razılıǵı menen payda boladı
- B. Tek balalar kámiletke tolǵannan soń payda boladı
- C. Ulıwma múlkke huqıqı ámeldegi emes
- D. Ulıwma mal-múlkke salıstırǵanda huqıqı saqlanadı

DURIS: D

Shańaraq kodeksiniń 23-statyası úshinshi bólimine bola, er hám hayaldan biri úy-tirishilik isleri, balalardı baǵıw menen bánt bolǵan yamasa basqa da úzirliklı sebeplerge kóre ǵárezsiz dáramatqa iye bolmaǵan jaǵdayda da, ulıwma mal-múlkke salıstırǵanda teń huqıqqa iye boladı. Bul huqıq eriniń razılıǵına yamasa balalar kámiletke tolıwına baylanıslı emes.

4. Neke dáwirinde erge miyras retinde ótken mal-múlk, ulıwma qaǵıyda boyınsha, qanday múlk esaplanadı?

- A. Balalardıń ulıwma múlki
- B. Eriniń ayrıqsha múlki
- C. Erli-zayıplılardıń teń úlesli múlki
- D. Miyras qaldırıwshınıń shańaraǵı múlki

DURIS: B

Shańaraq kodeksiniń 25-statyasına tiykar, neke dawamında er yamasa hayaldan biriniń sawǵa, miyras retinde yamasa basqa biypul pitimler tiykarında alǵan mal-múlki onıń ayrıqsha múlki esaplanadı. Sonlıqtan bul múlk erli-zayıplılardıń teń úlesli yamasa balalardıń ulıwma múlki sanalmaydı, ol tikkeley miyrasxordıń ózine tiyisli boladı.

5. Neke shártnaması qanday formada dúziledi?

- A. Tek awızeki formada
- B. Máhálle bayanlaması formasıda
- C. Jazba formada dúzilip, notarial tastıyıqlanadı
- D. Tek sud májilisinde rásmiylestiriledi

DURIS: C

Shańaraq kodeksiniń 30-statyası talabına kóre, neke shártnaması álbette jazba formada dúziliwi hám notarial tártipte tastıyıqlanıwı tiyis. Awızeki kelisim, máhálle bayanlaması yamasa tek sud májilisinde rásmiylestiriw nızamlı kúshke iye emes. Notarial tastıyıqlaw táreplerdiń ıqtıyarıy razılıǵın hám huqıqları túsindirilgenin kepilleydi.

6. Neke dizimge alınǵanǵa shekem dúzilgen neke shártnaması qashan kúshke kiredi?

- A. Neke mámleketlik dizimnen ótkerilgen waqıttan
- B. Wádelesiw máresimi ótkerilgen waqıttan
- C. Birgelikte jasaw baslanǵan waqıttan
- D. Birinshi perzent tuwılǵan waqıttan

DURIS: A

Shańaraq kodeksiniń 30-statyası ekinshi bóliminde belgilengenindey, neke mámleketlik dizimge alınǵanǵa shekem dúzilgen neke shártnaması tek neke mámleketlik dizimnen ótkerilgen kúnnen baslap

nızamlı kúshke kiredi. Wádelesiw, birge jasawdı baslaw yamasa perzent tuwılıwı sıyaqlı jaǵdaylar shártnamanıń kúshke kiriwi ushın huqıqıy tiykar bola almaydı.

7. Neke shártnamasında qaysı másekeni belgilewge jol qoyıladı?

- A. Hayaldıń sudqa múrájáát etiwin qadaǵan etiw
- B. Balalardıń kim menen jasawın qatań belgilew
- C. Eriniń shaxsiy jazıspaların qadaǵalaw
- D. Erli-zayıplılar mal-múlkiniń ayrıqsha múlk rejimin belgilew

DURIS: D
Shańaraq kodeksiniń 31-statyasına muwapıq, neke shártnaması arqalı erli-zayıplılar múlkiy qatnasıqlardı, atap aytqanda, mal-múlkke salıstırǵanda ayrıqsha, úlesli yamasa birgeliktegi múlk rejimin belgilewi múmkin. Biraq shaxsiy múlkiy emes huqıqlardı sheklew, sudqa múrájáát etiwdi qadaǵan etiw yamasa balalarǵa tiyisli huqıqlardı qatań belgilew nızam tárepinen qadaǵan etiledi.

8. Neke shártnamasında qaysı shártke jol qoyılmaydı?

- A. Ulıwma qárejetlerde qatnasıw tártibin belgilewge
- B. Táreplerden biriniń sudqa múrájáát etiw huqıqın sheklewge
- C. Múlkten alınatuǵın dáramattı bólistiriwge
- D. Ajırasıwda beriletuǵın mal-múlkni belgilewge

DURIS: B
Shańaraq kodeksiniń 31-statyası besinshi bólimine tiykar, neke shártnaması erli-zayıplılardıń óz huqıqların qorǵaw ushın sudqa múrájáát etiw huqıqın sheklewi múmkin emes. Qárejetlerde qatnasıw, dáramattı bólistiriw yamasa ajırasıwdaǵı múlkti belgilew bolsa shártnamanıń nızamlı predmeti esaplanadı hám olarǵa ruxsat beriledi.

9. Erli-zayıplılar ulıwma mal-múlkini bóliwde úlesler, ulıwma qaǵıyda boyınsha, qanday belgiledi?

- A. Hár dayım erge úshten eki bólegi beriledi
- B. Dáramat almaǵan tárepke úles berilmeydi
- C. Teń dep esaplanadı
- D. Tek neke dawamlılıǵına qarap belgiledi

DURIS: C
Shańaraq kodeksiniń 28-statyasına bola, eger neke shártnamasında basqasha jaǵday názerde tutılmaǵan bolsa, ulıwma mal-múlkni bóliwde er hám hayaldıń úlesleri teń dep esaplanadı. Dáramat almaǵan tárep te teń huqıqqa iye. Sud tek balalar yamasa táreplerdiń itibarǵa ılayıq mápleri ushın ǵana teńlikten sheginiwi múmkin.

10. Erli-zayıplılardan biriniń ayrıqsha múlki neke dáwirinde ulıwma qarjılar esabına qunı talay asırılǵan bolsa, qanday másele qoyılıwı múmkin?

- A. Onı erli-zayıplılardıń ulıwma múlki dep tabıw máselesi
- B. Onı avtomatikalıq túrde mámleket múlkine ótkeriw máselesi
- C. Onı tek balalar múlki dep esaplaw máselesi
- D. Nekeni avtomatikalıq túrde biykar etiw máselesi

DURIS: A
Shańaraq kodeksiniń 25-statyası ekinshi bólimine tiykar, eger ayrıqsha múlkke neke dáwirinde ulıwma qarjılar yamasa miynet esabına onıń qunın talay asırıwshı ózgerisler (kapital ońlaw, qayta quriw) kirgizilgeni anıqlansa, sud bul múlkti birgeliktegi ulıwma múlk dep tabıwı múmkin. Múlkti mámleketke ótkeriw yamasa nekeni biykar etiw bul jaǵdayǵa tiyisli emes.

11. Rustam neke dáwirinde alınǵan hám óz atına rásmiylestirilgen úydi satpaqshı. Malika bunǵa qarsı. Nızamshılıqqa kóre, úydi satıw tártibi qanday boladı?

- A. Úy Rustamnıń atında bolǵanı ushın ol ǵárezsiz túrde sata aladı
- B. Rustam úydi satıwı ushın Malikanıń notarial tártipte tastıyıqlanǵan razılığın alıwı shárt
- C. Úydi satıw ushın tek máhálle komitetiniń jazba ruxsatı talap etiledi
- D. Rustam úydi sata aladı, biraq puldıń yarımın Malikaǵa beriwi shárt

DURIS: B
Shańaraq kodeksiniń 24-statyasına bola, er yamasa hayal óz atına rásmiylestirilgen ulıwma kóshpes mal-múlkni biylew boyınsha pitim dúziwi ushın ekinshi táreptiń notarial tártipte tastıyıqlanǵan razılığın alıwı tiyis. Úy Rustamnıń atında bolsa da, ol neke dáwirinde alınǵanı ushın ulıwma múlk sanaladı hám Malikanıń razılığısız satılıwı nızamǵa qayshı.

12. Anvar hám Nargiza ajıraspaqta. Olardıń kámiletke tolmaǵan qızı muzıka mektebine qatnaǵanlığı sebepli alınǵan qımbat bahalı pianinosı bar. Múlkti bóliwde usı pianino táǵdiri qanday sheshiledi?

- A. Pianino qımbat bahalı bolǵanı ushın erli-zayıplılar ortasında teń bólinedi
- B. Pianino satılıp, pulı qızdıń atına bankke qoyıladı
- C. Pianino bólinbeydi hám bala kim menen jasasa, oǵan kompensaciyasız beriledi
- D. Pianino tek ákeniń múlki esaplanadı, sebebi ol satıp alǵan

DURIS: C
Shańaraq kodeksiniń 27-statyasına tiykar, kámiletke tolmaǵan balalar mútájligin qandırıw ushın alınǵan buyımlar, atap aytqanda, muzıka ásbapları bólinbeydi. Bul buyımlar balanıń mápleri ústinligi principine kóre, bala er hám hayaldan qaysı biri menen jasasa, oǵan hesh qanday kompensaciyasız beriledi. Sonlıqtan Anvar pianino qunınan úles talap ete almaydı.

13. Neke dáwirinde ulıwma qarjılar esabına Jasur turmıslası Umidaǵa qımbat bahalı altın taǵınshaqlar sawǵa etti. Ajırasıw waqtında bul taǵınshaqlar qanday múlk rejimine kiredi?

- A. Umidanıń shaxsiy paydalanıwındaǵı buyımı bolǵanı ushın tek onıń ayrıqsha múlki sanaladı
- B. Taǵınshaqlar balalardıń múlki dep tabıladı

• C. Qımbat bahalı buyımlar hám zergerlik buyımları bolǵanı ushın erli-zayıplılardıń ulıwma birgeliktegi múlki esaplanadı

• D. Jasur satıp alǵanı ushın tolıq oǵan qaytarıp beriliwi kerek

DURIS: C

Shańaraq kodeksiniń 26-statyasında shaxsiy paydalanıwdaǵı buyımlar jeke múlk esaplanıwı belgilengen. Biraq, qımbat bahalı buyımlar hám zergerlik buyımları bunnan tısqarı. Gárshi olar shaxsiy paydalanıwda bolsa da, ulıwma qarjı esabına alınǵan bolsa, erli-zayıplılardıń ulıwma birgeliktegi múlki esaplanadı hám ajırasıw waqtında teń bólinedi.

14. Botir hayalı Nodiranıń xabarısız shaxsiy biznesi ushın bankten kredit aldı, biraq bankrot boldı. Qarızdı óndiriw máselesi nızamshılıqqa kóre qanday sheshiledi?

• A. Qarız tek Botirdiń shaxsiy mal-múlkine hám onıń ulıwma múlktegi úlesine qaratıladı

• B. Bank qarızdı tikkeley Nodiranıń aylıq is haqısınan uslap qaladı

• C. Qarız shańaraq mútájligine isletilmegen bolsa da, ulıwma úy tolıq xatlanıp alınadı

• D. Botirdiń qarızların tólew minnetlemesi avtomatikalıq túrde mámleket moynına ótedi

DURIS: A

Shańaraq kodeksiniń 34-statyasına bola, er yamasa hayaldıń minnetlemeleri boyınsha haq óndiriw tek onıń óz mal-múlkine qaratılıwı múmkin. Eger bul múlk jetkilikli bolmasa, kreditor qarızdı óndiriw ushın qarızdardıń ulıwma mal-múlktegi úlesin ajıratıp beriwdi talap etiwge haqılı. Qarız shańaraq mútájlikleri ushın jumsalmaǵanı sebepli, Nodiranıń úlesi qorǵaladı.

ASHIQ SORAWLAR

15. Neke dáwirinde bir tárep atına alınǵan úy ushın baslanǵısh tólem onıń nekege shekemgi qarjısınan, qalǵan tólemler bolsa ulıwma dáramattan tólengen bolsa, ayrıqsha hám ulıwma múlk ortasındaǵı qatnas qanday anıqlanıwı kerek?

ÚLGI JUWAP

Shańaraq kodeksiniń 23 hám 25-statyalarına muwapıq, mal-múlktiń huqıqıy rejimi onıń qaysı qarjılar esabına alınǵanlıǵına qarap belgiledi. Eger úydiń baslanǵısh tólemi bir táreptiń nekege shekemgi shaxsiy qarjısı esabınan tólengen bolsa, úydiń usı qarjıǵa sáykes bólegi onıń ayrıqsha múlki esaplanadı. Qalǵan tólemler neke dáwirindegi ulıwma dáramatlar (is haqı, isbilermenlik paydası) esabınan qaplanǵan bolsa, úydiń usı bólegi erli-zayıplılardıń ulıwma birgeliktegi múlki rejimine túsedi.

Qatnastı anıqlawda sud úydiń ulıwma qunına salıstırǵanda kirgizilgen shaxsiy hám ulıwma qarjılardıń procenttegi úlesin esaplap shıǵadı. Máselen, baslanǵısh tólem úy qunınıń 30 procentin qurasa, úydiń 30 procenti shaxsiy múlk, qalǵan 70 procenti bolsa ulıwma múlk sıpatında bahalanadı. Ulıwma múlk bolǵan 70 procent bólek erli-zayıplılar ortasında teń (35 procentten) bólinedi.

Alternativ jantasıw: Eger erli-zayıplılar ortasında neke shártnaması dúzilgen bolsa (Shańaraq kodeksi, 29-statya), múlktiń huqıqıy rejimi shártnamada belgilengen tártipte anıqlanadı. Sonday-aq, eger ulıwma

qarjılar esabınan úydiń qunın sezilerli dárejede asırıwshı ózgerisler (kapital ońlaw) qılınǵan bolsa, ayrıqsha múlk bólegi de ishinara ulıwma múlk dep tabılıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 25-statya).

16. Notarial tastıyıqlanǵan neke shártnaması barlıq mal-múlkni bir tárepke qaldırsa, shártnama erkinligi menen ekinshi tárepti júdá qolaysız jaǵdaydan qorǵaw zárúrligi ortasındaǵı shegara qanday belgiledi?

ÚLGI JUWAP

Shańaraq kodeksiniń 31-statyası er hám hayalǵa neke shártnaması arqalı múlkiy huqıq hám minnetlemelerdi erkin belgilew, atap aytqanda, múlkti ayrıqsha yamasa úlesli iyelik rejimine ótkeriw huqıqın beredi. Bul shártnama erkinligi principiniń kórinisi. Biraq, nızam shıǵarıwshı usı erkinlikke anıq shegara ornatqan: shártnama er hám hayaldan birin júdá qolaysız jaǵdayǵa túsirip qoyıwshı shártlerdi názerde tuta almaydı.

Eger neke shártnaması neke dáwirinde alınǵan barlıq mal-múlkni tek bir tárepke qaldırsa hám ekinshi tárepti hesh qanday múlksiz yamasa kompensaciyasız qaldırsa, bul júdá qolaysız jaǵday esaplanadı. Sud ámeliyatında usı shegara táreplerdiń múlkiy jaǵdayı, miynetke jaramlılıǵı, bala baǵıw menen bántligi sıyaqlı faktorlardı kompleks bahalaw arqalı belgiledi. Shańaraq kodeksiniń 33-statyasına kóre, jábirlengen táreptiń talabı menen sud bunday shártnamanı tolıq yamasa ishinara haqıyqıy emes dep tabıwı múmkin.

Alternativ jantasıw: Ayırım jaǵdaylarda barlıq múlktiń bir tárepke ótiwi ekinshi tárepke jetkilikli muǵdarda pul kompensaciyasın tólew yamasa basqa túrdegi maddiy támiynat kepillikleri menen birge keliwi múmkin. Eger ekinshi táreptíń múlkiy mápleri basqa jol menen ádalatlı qaplanǵan bolsa, sud shártnamanı júdá qolaysız jaǵdayǵa túsiriwshi dep tappawı hám shártnama erkinligin ústin dep esaplawı múmkin.

17. Erli-zayıplılardan biri óz atına rásmiylestirilgen ulıwma kóshpes múlkti ekinshi táreptíń notarial razılıǵısız satıp jiberse, jábirlengen tárep óz huqıqların qanday tiklewi múmkin hám úshinshi shaxs (insaplı satıp alıwshı)nıń mápleri qanday qorǵaladı?

ÚLGI JUWAP

Shańaraq kodeksiniń 24-statyasına bola, er (hayal) óz atına rásmiylestirilgen ulıwma kóshpes mal-múlkni biylew boyınsha pitim dúziwi ushın ekinshi táreptíń notarial tártipte tastıyıqlanǵan razılıǵın alıwı shárt. Eger bunday razılıq alınbaǵan bolsa, jábirlengen tárep pitim ámelge asırılǵanlıǵın bilgen yamasa biliwi tiyis bolǵan kúnnen baslap bir jıl dawamında onı sud tártibinde haqıyqıy emes dep tabıwdı talap etiwge haqılı.

Jábirlengen tárep huqıqların tiklew ushın sudqa dáwa arızasın kirgizedi. Kóshpes múlk jaǵdayında nızam qatań forma (notarial razılıq) talap etkeni ushın, bul talaptıń buzılıwı pitimdi haqıyqıy emes dep tabıwǵa tiykar boladı.

Alternativ jantasıw hám satıp alıwshını qorǵaw: Puqaralıq nızamshılıǵına kóre, eger úshinshi shaxs (satıp alıwshı) múlktiń ulıwma ekenligin hám ekinshi táreptíń razılıǵı joqlıǵın bilmegen bolsa, ol insaplı iyelewshi esaplanıwı múmkin. Biraq, kóshpes múlk pitimlerinde notarius erli-zayıplılardıń razılıǵın tekseriwi shárt.

Eger múlk fırıpkerlik jolı menen (máselen, turmıs qurmaǵan dep jalǵan maǵlıwmat beriw arqalı) satılǵan bolsa, pitim biykar etilip, múlk qaytarıladı. Insaplı satıp alıwshı bolsa ózine jetkizilgen ziyandı ayıpker tárepten (satıwshıdan) óndirip alıw huqıqına iye boladı. Bul arqalı hám shańaraq mápleri, hám puqaralıq aylanbası qatnasıwshılarınıń huqıqları teń salmaqqa keltiriledi.

Glossariy

ERLI-ZAYIPLILARDIŃ BIRGELIKTEGI ULIWMA MÚLKI
Er hám hayaldıń neke dawamında arttırǵan mal-múlkleri, sonday-aq, neke dizimge alınǵanǵa shekem ulıwma qarjıları esabına alınǵan mal-múlkleri. Bunǵa is haqı, pensiya, napaqa hám isbilermenlikten alınǵan dáramatlar kiredi (Shańaraq kodeksi, 23-statya).

Mısal: Rustam hám Malika neke dawamında aylıq is haqıları esabınan avtomobil satıp aldı, bul olardıń ulıwma múlki sanaladı.

Baylanıslı terminler: Er hám hayaldıń ayrıqsha múlki, Ulıwma múlkti bóliw

ER HÁM HAYALDIŃ AYRIQSHA MÚLKI
Nekege shekem ózine tiyisli bolǵan mal-múlki, sonday-aq, olardan hár biriniń neke dawamında sawǵa, miyras retinde yamasa basqa biypul pitimler tiykarında alǵan mal-múlki olardıń óz múlki esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 25-statya).

Mısal: Jamila aypasınan (xalasınan) miyras etip alǵan háwli onıń ayrıqsha múlki esaplanadı hám ajırasqanda bólinbeydi.

Baylanıslı terminler: Erli-zayıplılardıń birgeliktegi ulıwma múlki, Múlk qunınıń asıwı

NEKE SHÁRTNAMASI
Nekeleniwshi shaxslardıń yamasa er hám hayaldıń nekede bolǵan dáwirinde hám (yamasa) ajırasqan jaǵdayda olardıń múlkiy huqıq hámde minnetlemelerin belgilewshi jazba formadaǵı hám notarial tastıyıqlanatuǵın kelisimi (Shańaraq kodeksi, 29-statya).

Mısal: Anvar hám Nodira nekeden aldın ózleriniń keleshektegi dáramatları bólistiriliwin belgilep, neke shártnamasın dúzdi.

Baylanıslı terminler: Erli-zayıplılardıń birgeliktegi ulıwma múlki, Shańaraqlıq qatnasıqlarda puqaralardıń teńligi

SHAŃARAQLIQ QATNASIQLARDA PUQARALARDIŃ TEŃLIGI
Barlıq puqaralar shańaraqlıq qatnasıqlarda teń huqıqlarǵa iye bolıp, jınısı, rası, milleti yamasa dinine qarap huqıqlardı sheklewge jol qoyılmaydı. Er hám hayal shańaraqta teń huqıq hám minnetlemelerge iye (Shańaraq kodeksi, 19-statya).

Mısal: Balalar tárbiyası hám shańaraq qárejetleri máselesin sheshiwde er hám hayal birdey dawısqa iye.

Baylanıslı terminler: Shaxsiy múlkiy emes huqıqlar, Ulıwma múlkti biylew

> **SHAXSIY MÚLKIY EMES HUQIQLAR**
> Er hám hayaldıń familiya tańlaw, shınıǵıw túri, kásip hám jasaw ornın erkin tańlaw, sonday-aq, balalar tárbiyası hám shańaraq turmısı máselelerin birgelikte sheshiw menen baylanıslı bolǵan huqıqları (Shańaraq kodeksi, 20-22-statyalar).

Mısal: Sanjar óz kásibin ózgertip, basqa qalaǵa islewge ketiwge qarar etti, bul onıń shaxsiy erkin tańlaw huqıqı.

Baylanıslı terminler: Shańaraqlıq qatnasıqlarda puqaralardıń teńligi, Neke shártnaması

> **ULIWMA MÚLKTI BIYLEW**
> Er hám hayaldıń birgeliktegi ulıwma múlki bolǵan mal-múlkke iye bolıwı, onnan paydalanıwı hám onı basqa shaxslarǵa ótkeriwi. Kóshpes múlkti biylew ushın ekinshi táreptiń notarial tastıyıqlanǵan razılıǵı talap etiledi (Shańaraq kodeksi, 24-statya).

Mısal: Botir ulıwma úydi satıw ushın turmıslası Ziyodanıń notarial tastıyıqlanǵan razılıǵın aldı.

Baylanıslı terminler: Erli-zayıplılardıń birgeliktegi ulıwma múlki, Ulıwma múlkti bóliw

> **ULIWMA MÚLKTI BÓLIW**
> Er hám hayaldıń ulıwma mal-múlkini olardıń ózara kelisimi yamasa sud tártibinde bóleklerge ajıratıw processı. Bul neke dáwirinde, ajırasıw waqtında yamasa kreditordıń talabı menen ámelge asırılıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 27-statya).

Mısal: Sud arqalı ajırasıp atırǵan erli-zayıplılar ózleriniń ulıwma esaplanıwshı kvartirasın teń úleslerde bólipti.

Baylanıslı terminler: Erli-zayıplılardıń birgeliktegi ulıwma múlki, Neke shártnaması

> **NEKE**
> Neke jasyna jetken, nızamǵa muwapıq shańaraq quriwdı qálegen erkek penen hayaldıń ıqtıyarıy razılıǵı hám teń huqıqlılıǵına tiykarlanǵan, rásmiylestirilgen, ózara shaxsiy hám múlkiy huqıq hám minnetlemelerdi payda etetuǵın awqam.

Mısal: Eki jas FHDYO organında óz qálewleri menen nızamlı nekeden ótip, shańaraq qurdi.

Baylanıslı terminler: Shańaraq, Nekeniń tamamlanıwı

> **SHAŃARAQ**
> Neke, erli-zayıplılıq, perzentler hámde ózara tuwısqan bolǵan shaxslardıń ulıwma roʻzǵar, xojalıq júrgiziw hámde turmıslıq islerdi ǵamqorlıq, ózara húrmet tiykarlarında júrgiziwshi shaxslar toparı hám awqamı.

Mısal: Úlken shańaraq aǵzaları birgelikte jasap, ulıwma roʻzǵar hám xojalıqtı tatıwlıqta basqaradı.

Baylanıslı terminler: Neke, Shańaraqlıq qatnasıqlarda puqaralardıń teńligi

> **MÚLK QUNINIŃ ASIWI**
> Neke dawamında erli-zayıplılardıń ulıwma múlki yamasa olardan biriniń miyneti esabına ayrıqsha múlktiń qunı kapital ońlaw, qayta quriw sıyaqlı sebeplerge kóre sezilerli dárejede asıwı jaǵdayı (Shańaraq kodeksi, 25-statya).

Mısal: Hayaldıń miyras úyine eriniń qarjısı esabınan ekinshi qabat qurılǵannan soń, sud úydi ulıwma múlk dep tabıdı.

Baylanıslı terminler: Er hám hayaldıń ayrıqsha múlki, Erli-zayıplılardıń birgeliktegi ulıwma múlki

---

Xronologiya

Shańaraq hám múlik huqıqına tiyisli nızamshılıq rawajlanıwı

> **1996 · PUQARALIQ KODEKSINIŃ QABIL ETILIWI**
> Ózbekstan Respublikasınıń Puqaralıq kodeksi qabıl etilip, onda ulıwma múlik, qáwenderlik hám qamqorlıq sıyaqlı tiykarǵı puqaralıq-huqıqıy institutlar bekkemlendi.

Áhmiyeti: Múlik huqıqı hám minnetlemelerdiń ulıwma huqıqıy tiykarı jaratıldı.

> **1998 · SHAŃARAQ KODEKSINIŃ QABIL ETILIWI**
> Shańaraq kodeksi qabıl etilip, er-hayaldıń shaxsiy múliklik emes hám múliklik huqıqları, sonday-aq, neke shártnaması institutı milliy nızamshılıqqa kirgizildi.

Áhmiyeti: Shańaraq huqıqı ǵárezsiz taraw retinde tolıq qáliplestirildi.

> **2021 · SHAŃARAQ KODEKSINE ÓZGERISLER**
> 21-apreldegi ÓRQ-683-sanlı Nızam menen neke shártnaması shártlerine sheklewler hám erjetpegen balalar jetkizgen zıyan ushın juwapkershilik normaları redakciya qılındı.

Áhmiyeti: Balalar mápleri hám hálsiz tárepti qorǵaw kúsheytirildi.

> **2023 · JAŃA REDAKCIYADAǴI KONSTITUCIYA**
> 30-aprelde qabıl etilgen jańa redakciyadaǵı Konstituciyada shańaraq jámiyettiń tiykarǵı buwını ekenligi hám mámlekettiń ayrıqsha qorǵawında bolıwı qatań belgilendi.

Áhmiyeti: Shańaraq hám balalar huqıqlarınıń eń joqarı konstituciyalıq kepilligi támiyinlendi.

Mind-map

Erli-zayıplılardıń huqıqları

- Shaxsiy múlkiy emes huqıqlar: Múlkiy qásiyetke iye bolmaǵan shaxsiy erkinlikler.
- — Teń huqıqlılıq: Shańaraq máselelerin birgelikte sheshiw (19, 21-statyalar).
- — — Birgelikte sheshiw: Balalar tárbiyası hám shańaraq turmısı máseleleri.
- — Familiya tańlaw: Óz qálewi menen familiya tańlaw huqıqı (20-statya).
- — — Ǵárezsiz ózgeris: Biriniń familiya ózgertiwi ekinshisine tásir etpeydi.
- — Kásip hám jasaw ornı: Shınıǵıw hám jasaw ornın erkin tańlaw (22-statya).
- — — Erkin tańlaw huqıqı: Hesh kim ekinshisin májbúrley almaydı.
- Nızamlı múlkiy rejim: Neke dawamında arttırılǵan múlktiń ulıwma qaǵıydası.
- — Ulıwma birgeliktegi múlk: Neke dawamında arttırılǵan múlkler (23-statya).
- — — Barlıq dáramatlar: Is haqı, pensiya, napaqalar ulıwma esaplanadı.
- — — Úy-tirishilik penen bántlik: Islemegen tárep te teń huqıqqa iye.
- — Ayrıqsha múlk: Hár biriniń shaxsiy múlki (25-statya).
- — — Miyras hám sawǵa: Nekege shekem alınǵan yamasa biypul kelgen múlk.
- — — Shaxsiy buyımlar: Kiyim-kenshek hám ayaq kiyim (qımbat bahalı buyımlardan tısqarı).
- — Múlk qunı asıwı: Ayrıqsha múlktiń qunı keskin asqanda.
- — — Kapital ońlaw: Ulıwma qarjı esabınan qayta quriw.
- — — Ulıwma dep tabıw: Sud arqalı múlkti ulıwma dep tán alıw.
- Múlkti biylew: Ulıwma múlkten paydalanıw hám satıw tártibi.
- — Teń huqıqlılıq: Kelisilgen halda biylew (24-statya).
- — — Razılıq prezumpciyası: Kúndelikli pitimlerde razılıq bar dep faraz etiledi.
- — Kóshpes múlk: Úy-jay yamasa jerdi satıwdaǵı arnawlı qaǵıyda.
- — — Notarial razılıq: Ekinshi táreptiń jazba notarial razılıǵı shárt.
- — — 1 jıllıq múddet: Razılıqsız pitimdi biykar etiw ushın dáwa múddeti.
- Múlkti bóliw: Ulıwma múlkti bóleklerge ajıratıw tártibi.
- — Bóliw tiykarları: Qashan hám kimniń talabı menen bólinedi (27-statya).
- — — Nekede yamasa ajırasqanda: Qálegen waqıtta talap etiw múmkin.
- — — Kreditor talabı: Qarızdı óndiriw ushın úlesti ajıratıw talabı.
- — Úleslerdi anıqlaw: Kimge qansha tiyiwi qaǵıydası (28-statya).
- — — Ádette teń úlesler: Nızam boyınsha er hám hayal úlesi 50/50.
- — — Teńlikten sheginiw: Balalar mápi ushın sud úlesti ózgertiwi múmkin.
- — Balalar múlki: Kámiletke tolmaǵan balalar huqıqları kepilligi.
- — — Buyımlar bólinbeydi: Balalar mútájligi buyımları kompensaciyasız beriledi.

- — — Amanatlar qol qatılmaslıǵı: Bala atına qoyılǵan pul bólinbeydi.
- Neke shártnaması: Múlk rejimin shártnama arqalı ózgertiw.
- — Túsinik hám forma: Erli-zayıplılardıń múlkiy kelisimi (29-30-statyalar).
- — — Jazba hám notarial: Tek jazba formada hám notarius arqalı dúziledi.
- — Shártnama mazmunı: Nelerdi kelisiw múmkin (31-statya).
- — — Múlkiy huqıqlar: Múlkti ayrıqsha yamasa úlesli etip belgilew.
- — — Dáramatta qatnasıw: Shańaraq qárejetlerin kóteriw tártibin belgilew.
- — Nızamlı sheklewler: Shártnamaǵa kirgiziw múmkin bolmaǵan jaǵdaylar.
- — — Shaxsiy huqıqlar: Kásip yamasa jasaw ornın sheklep bolmaydı.
- — — Balalar huqıqı: Balalarǵa salıstırǵanda minnetlemelerdi biykar etpeydi.
- — Ózgertiw hám biykar etiw: Shártnamanı tamamlaw tártibi (32-statya).
- — — Ózara kelisim: Qálegen waqıtta notarial tártipte ózgertiw.
- — — Sud tártibinde: Bir tárepleme biykar etiw tek sud arqalı.

Túsindiriw hám sxema

Kóshpes múlkti biylew hám dawlaw tártibi

DIAGRAMMADAǴI BAYLANISLAR

- Ulıwma kóshpes múlkti satıw ’Nızamlı talap ’Notarial razılıq talabı
- Notarial razılıq talabı ’Múrájáát etiledi ’Notarius keńsesi
- Notarius keńsesi ’Tastıyıqlanǵanda ’Nızamlı hám haqıyqıy pitim
- Ulıwma kóshpes múlkti satıw ’Qaǵıyda buzılǵanda ’Razılıqsız pitim dúziw
- Razılıqsız pitim dúziw ’Narazı tárep dáwası ’Sud organına múrájáát
- Sud organına múrájáát ’Múddet tekseriledi ’Bir jıllıq dáwa múddeti
- Bir jıllıq dáwa múddeti ’Múddet ótpegen bolsa ’Pitimdi haqıyqıy emes dep tabıw

Derekler

USI TEMANIŃ DEREKLERI

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720
Ózbekstan Respublikasınıń Puqaralıq kodeksi, ekinshi bólim (29.08.1996) — https://lex.uz/docs/180552
Ózbekstan Respublikasınıń Konstituciyası (30.04.2023) — https://lex.uz/docs/6445145

USINILATUǴIN ÁDEBIYATLAR (BAǴDARLAMADAN)

- Oila huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi. – Toshkent, 2017. (Asosiy)
- Oila huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi. – Toshkent: TDYU, 2021. (Asosiy)

• Topildiyev B.R., Imomniyozov D., Musaev Q. Oila huquqi. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: TDYU, 2025. – 126 b. (Asosiy)

• Babajanova D. Oila huquqi. O‘quv qo‘llanma. – 2024. (Asosiy)

• Yuldashev J.I. Vorislik va oila huquqi. Darslik / yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan yurist O. Okyulovning umumiy tahriri ostida. – T.: TDYUU nashriyoti, 2024. – 295 b. (Asosiy)

• Practising Family Law, 5th edition by Ian Serisier. Published: 20 June 2022. ISBN: 9780409356816. (Qo‘shimcha)

Iqtibas keltiriwden aldın hár bir derekti onıń ámeldegi rásmiy teksti menen salıstırıń.

Oqıw teksti bilimlendiriw maqsetinde jasalma intellekt járdeminde tayarlanǵan. Bul yuridikalıq másláhát emes; iqtibas keltiriwden aldın birlemshi derekler menen tekseriń. Tashkent mámleketlik yuridikalıq universiteti · Shańaraq hám miyras huqıqı.

OXFORDER LLC tárepinen jaratılǵan · Basılım 2026.11